

'אליבא דרבי יוסי בן כיפר לא תיבעי לך כיון דאמר ריב"כ טומאה במחזיר גרושתו הוא דכתיבא צרתה כמותה'. התוס' מפרשים שלרבי יוסי בן כיפר הרי היא כערוה לענין יבום ופטורה מן החליצה ומן היבום, והוא הדין לצרתה. ואולם כמה ראשונים סוברים שהייבת חליצה שהרי היא בלאו ולא בכרת, ומ'טומאה' לא למדנו להשוותה לעריות אלא לענין זה שצרתה כמותה, ועל כן צרתה חולצת. ואינה דומה לסוטה שפטורה אף מן החליצה לדברי רב, כי שם יש דרשה מיוחדת לאחר – ולא ליבם (ע' סוטה ה:), ומ'טומאה' למדנו שצרתה כמותה להיפטר אף מן החליצה (עפ"י רמב"ן רשב"א ריטב"א מאירי ועוד. וכ"כ מהרש"א בדעת רש"י. וע' קרני ראם).

'ודקאמרת כיון דלדידיה חזיא מאי נפקא ליה מינה – משום דרב יוסף דאמר רב יוסף כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם'. ואף כופים אותו לחלוץ לפסולה. ואם עבר על דברי המזהירים – מנדים אותו, ואף מלקים אותו אם התרו בו למלקות (עפ"י רמ"ה, מובא בבית יוסף אה"ע קסא).

'כאן שנה רבי: לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם'. פירוש, גם כשאין בשפיכת המים משום 'בל תשחית' כי אין ידוע כלל אם יהא בהם שימוש לאחרים, אם מאן דהו יצטרך להם, אף על פי כן לא ישפוך, כמו כאן – הלא רוב הסיכויים שחלוצה זו תינשא לאדם אחר ולא לכהן, אעפ"כ אל לו לבטל בידים אפשרות זו ולמנעה (עפ"י סוכת דוד).

'אלא אימא או היא או צרתה'. משמע שמותר לחלוץ לכשרה ואינו חייב לחלוץ לפסולה דוקא. וצריך לומר שחולק על רב יוסף שאמר לא ישפוך מי בורו ואחרים צריכים להם (עפ"י חדושי הרשב"א. וע"ע בתשובותיו ח"ד צו פירוש נוסף).

'היא גופא לא קמבעיא לי דאמרינן קל וחומר; במותר לה אסורה באסור לה לא כל שכן'. ואף על פי שלבעלה אינה אסורה אלא ב'לאו', ואם כן הלא גם אסורה ליבם אינו חמור יותר מ'לאו', ומדוע אין אומרים יבוא עשה דיבום וידחה לא תעשה – לא קשה, כי הקל-וחומר נאמר כלפי איסור יבום עצמו ועל זה גופא נאמר הדין שאסורה להתיבם (עפ"י קובץ הערות טו, א).

דף יב

'צרת ממאנת אסורה... גזירה משום צרת בתו ממאנת'. אף על פי שצרת בתו ממאנת אינה אסורה אלא משום גזרה, שנראית כצרת ערוה בשעת נפילה – סובר שמואל שאין זו גזרה לגזרה אלא הכלל גזרה אחת היא, דאי לא הא לא קיימא הא. [ואולם רבין בשם רבי יוחנן שפסק להתיר צרת ממאנת, סובר שגזרה לגזרה היא] (רשב"א, ריטב"א).

'צרת בתו ממאנת'. פרש"י שמיאנה באביה כשהיא יבמה. ואף על פי שאינה ראויה לו כלל ולא נפלה לפניו ליבום ומה מיאון שייך בו? אעפ"כ מפני שעשתה מעשה מיאון בעלמא, מחשיבים אותה כממאנת. ויש מפרשים שהדברים אמורים כשיש לו אחים נוספים ומיאנה באחד מהם (עפ"י ריטב"א. וכדעה השניה הביא בתורי"ד להלן יג. מהירושלמי).

ויש סוברים ששייך ענין מיאון לאחר מיתת הבעל גם במקום שאין יבם, ולפי זה מעיקרא לא קשה מידי (ע' חזו"א קיא – מובא להלן יג.).

(ע"ב) זאלא הא דקתני שנמצאו? – תני שהיו. אף על פי שהסקנו קודם 'דיקא נמי דקתני שנמצאו ולא קתני שהיו, שמע מינה' – פעמים הרבה מצינו בגמרא 'שמע מינה' שאינו עומד למסקנא (רשב"א). ע"ע גדה כה. תוס' יבמות עז סח סע"א; שיטמ"ק ב"ב קלא. יעיר אוזן ש, ד. וע"ע במובא ביוסף דעת ב"ב קכט אודות מקומות שאמרו 'תיבתא' ולמסקנא נפסק הלכה כן.

ז'חכמים אומרים אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו משום שנאמר שמר פתאים ה'. פירוש, בדבר שהוא מנהג דרך ארץ ודרך הטבע הוא, אין לחוש חששות רחוקים ואין זה נידון כמכניס עצמו לסכנה אלא יכול לתלות ברחמי שמים (בשם הגר"ח והחזו"א; קובץ שעורים כתובות קלו. וע' בשו"ת בנין ציון קלו – משום שכעת אין סכנה ולענין החשש העתידי הולכים אחר הרוב ואין חוששים לחשש רחוק. ע"ע בשו"ת צמח צדק החדש אה"ע פט).

וכתבו הרבה פוסקים שלא אמרו חכמים אלא בשלש נשים מפני שעל פי רוב אינן מתעברות ויש להן לתלות שמן השמים ירחמו, אבל אשה שנשקפת לה סכנה אם תתעבר ותוליד, וחשש הסכנה ברור – מותר [לפרש"י, בנתינת מוך קודם תשמיש. ולרבנו תם – לאחר תשמיש]. ויש שפקפקו לאסור (ע' בשו"ת רעק"א עא. ואולם שם בס' עב התיר לאחר תשמיש. וע' בספר אור לציון כאן שצדד בדבר ולא הכריע). גם משמע מדברי הרבה מהראשונים שחכמים לא אמרו אלא שמותרות לשמש כדרכן, אבל אין איסור בהנחת מוך בשלש נשים (ע' בראשונים בכתובות לט ובשו"ת הרא"ש כג ובפירושו לנדרים לה. ובשו"ת הרדב"ז ח"ג א"כב (תקצו) הסיק שאם יראות אותן נשים לשמש כדרכן שמא אין להן זכות – מותרות לשמש במוך משום הסכנה. וכן נראה לומר בדעת הריטב"א בכתובות לט – אמרי יושר קלא).

ויש מן הפוסקים שהקלו לסמוך על שיטת רש"י (ועוד ראשונים), להניח מוך קודם תשמיש באותן הנשים שהעיוור סכנה להן (כן פסק מהרש"ל בים של שלמה, וכן בשו"ת חמדת שלמה מו; תורת חסד אה"ע מא"מד).

וכן הורו כמה מהפוסקים האחרונים (ע' בשו"ת צמח צדק פט; אמרי יושר ח"א קלא; אחיעזר ח"א כג וח"ג כד, ה). וצדדו לומר שאף רבנו תם לא אסר אלא בשלש נשים אבל כשיש חשש סכנה ידוע, מודה רבנו תם שמוותר אף קודם תשמיש. [ובאחיעזר (שם בח"ג) התיר אף בהלבשת כיס על האיש, וכן הביא מהגר"א קלאצקי בספרו דבר אליהו, ואולם שאר הפוסקים האחרונים אינם מורים התר באופן זה. ע' שו"ת מהרש"ם ח"ג בהשטות לאה"ע רסה; דובב מישרים ח"א כ; אורח משפט – מילואים עמ' רנו. וע"ע אגרות משה אה"ע ח"א סוס"י סג וס"י ע' וח"ד סוס"י סז; מנחת שלמה]. וכן פסק חזו"ן איש (אה"ע לו), להתיר שימת מוך קודם תשמיש במקום ספק סכנה. וכן הורה באגרות משה אה"ע ח"א סג-סח. וע"ש בח"ד סז-עד כמה פרטים מעשיים, וכן בשו"ת שבט הלוי ח"ג קעז קעט). ויש שאינם מתירים אלא לאחר תשמיש (עפ"י שו"ת רעק"א עא-עב ע"ש ושו"ת חתם סופר קעב [כן נקטו בדבריהם כמה מהאחרונים. ואולם בחזו"א (לו) כתב שלא דן הגרעק"א במקום סכנה אלא ביולדת בצער]; בינת אדם בית הנשים לו; בנין ציון ח"א קלו; משיב דבר ח"ב פח [ופירש שם אף בדעת רש"י שאין התר קודם תשמיש]; אבני נזר אה"ע פא. וכן חכך בדבר בשו"ת עזרת כהן לה-לו בנתינת מוך קודם תשמיש באשה שעברה ניתוח וכד' וסכנה לה להתעבר).

ז'הא תני רבה בר שמואל אי אתה יכול לומר בחמותו ואם חמותו ואם חמיו שנמצאו אילונית או שמיאנו שכבר ילדו' – משמע מדקדוק הלשון שאין הדבר תלוי בגדלות אלא בלידה, ואף על פי שהיא קטנה וכל כיוצא בה ממאנת, זו כיון שילדה אינה ממאנת, שאם לא כן היה לו לומר 'שכבר גדלו'. ואם תאמר, לכך נקט 'שכבר ילדו' – משום אילונית, לפרש מדוע אי אתה מוצא חמותו אילונית, לכן

אמר טעם אחד הוזה בשניהם, באילונית ובממאנת – יש לומר, לאילונית אין צורך לפרש טעם זה, ועיקרו לא בא אלא לממאנת, ואם כן היה לו לפרש משום גדלות ולא לתלות הדבר בלידה (עפ"י רמב"ן רשב"א וריטב"א). והמאירי כתב שהיה לתנא לשנות 'אי אתה יכול לומר בהן שנמצאו אילוניות – שכבר ילדו, ולא שמייאנו – שכבר גדלו'.

יש סוברים שלפי האמת אין הדיוק הזה קיים, שיש לפרש שכיון שכבר ילדו ודאי גדלו, כי אין הקטנה יולדת. ואולם מסוגיתנו אין נראה כן. ע' רמב"ן ורשב"א בהמשך הסוגיא.

דף יג

צרה מאי טעמא אסירא, דבמקום ערוה קיימא. יש מהאחרונים שפירש שנתחדש בכתוב שצרת ערוה כערוה לענין יבום. כלומר אותו סוג פטור שיש בבתו מן היבום, קיים גם בצרת-בתו, וסיבת אסורה משום 'צרת בתו' ולא מטעם 'אשת אח' (עפ"י קובץ הערות סו"ס ג וס"ו סק"ג ועוד. וע' בית ישי לז). ויש חולקים על כך ומפרשים [כפשטות לשון רש"י בכמה מקומות] שדין צרת ערוה אינו אלא פטור וממילא אסורה משום אשת אח (ע"ע במצוין לעיל ג: ח).

והאי תנא סבר נשואין הראשונים מפילים. ודאי אף לדעה זו אין הזיקה חלה בחיי הבעל אלא בשעה שמת, והיא השעה הקובעת בפועל לענין נפילה ליבום, ולכך אם היו לו בנים ומתו קודם שמת הוא – מתיבמת, אלא שלדעה זו סיבת הנפילה קיימת כבר בנישואין, שהם הגורמים לה להזיק בשעת מיתה. ומשעת נישואין חל עליה דין זיקה אלהבא, אם ימות בלא בנים [הלכך גם אם יש לו בנים בחייו, שייך חלות דין זיקה אם לא יהיו הבנים קיימים אחר כך לכשימות]. וזה שהצרה אסורה לעולם כל שהיה נשוי לערוה עם הצרה שעה אחת – משום שכבר חל עליה שם 'צרת-ערוה' ומעתה אפילו מתה הערוה או נתגרשה עומדת הצרה באסורה כי כבר נקרא עליה שם צרת-ערוה ואין צורך שהערוה תאסור אותה בכל שעה ושעה [שגזרת הכתוב היא שסיבת הפטור של הערוה ישנה גם כן בצרה, והסיבה הזו לא פקעה בגירושי הערוה].

ולמאן דאמר מיתה מפלת, המיתה היא סיבת הנפילה וקודם לכן אין עליה דין זיקה אף לא כלפי להבא, הלכך לא חל עליה בחיי הבעל שם 'צרת ערוה' כלל (עפ"י קובץ הערות ו, ג). סברא אחרת לחלק בין דין צרה לבנים – ע' בזכר יצחק יב ד"ה הן אמנם דמהירושלמי ובס"י עו, ג.

ותמאן השתא ותתייבם (צרתה). אף על פי שהעמדנו משנתנו כאבא שאול שמצות חליצה קודמת למצות יבום ואם כן מדוע נלמדה למאן כדי שתתייבם צרתה? ויש לומר שהקושיא היא מלשון המשנה 'חולצת ולא מתיבמת' שמשמע שאינה יכולה להתיבם, ועל כן שואלים הלא אם תמאן תוכל להתיבם (רשב"א וריטב"א). והמאירי כתב עוד שהעיקר שמצות יבום קודמת ולעיל אמרו בדרך סוגיא. וע"ע בתוס' כאן ולעיל יב. ד"ה אלא).

ותמאן השתא ותתייבם (צרתה). יש לעיין מה שייך בה מיאון, הלא אינה עומדת ליבום לאביה ואין בה זיקה – ומשמע לכאורה שאפשר למאן בנישואי בעלה שמת אף על פי שאין יבם. ואין כן דעת כמה מהראשונים (ע' רמב"ם ומגיד משנה הל' גירושין יא). ואולם לדעת הנמוקי-יוסף בעצם שייך מיאון אף כשאין יבם אלא שאין המיאון הזה מועיל להתירה לקרובים מפני שנראית כאלמנת קרובם מפני שלא מיאנה עד לאחר שמת בעלה (עפ"י חזון איש קיא, ה. ועע"ש בסק"ב).